

گزارش

هم‌زمان با سوم اردیبهشت‌ماه، روز ملی کار آفرین میزگردی با عنوان «کار آفرینی در ایران واقع پیش‌رو» در هفته‌نامه «آتی‌نو» و با حضور حمیدرضا صالحی رئیس کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی ایران و مهدی غیبی کار آفرین حوزه فناوری اطلاعات برگزار شد. در این میزگرد صالحی به بیان

در میزگرد آتی‌نو به مناسبت روز ملی کار آفرین مطرح شد

لزوم تغییر در تعریف کار آفرینی

مطالبات و خواسته‌های کار آفرینان از دولت پرداخت و غیبی نیز به سهم اندک کار آفرینان حوزه فناوری در مقوله صادرات و این موضوع که باید نگاه به مفهوم کار آفرینی در ایران به صورت کلی و ماهوی تغییر کند، اشاره کرد.

هستند، چندان کار آفرینی به‌صورت نوین تبلور ندارد. به نظر بنده سهم نظام کار آفرینی در تصمیم‌سازی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها، اندک است. غیبی: من حرف آقای صالحی را تأیید می‌کنم. سهم عمده صادرات ما در حوزه نفت است که در حیطه نفت و مشتقات هم می‌بینیم شرکت‌ها خصولتی هستند و اصولاً سهمی برای استارت‌آپ‌ها و نوآوری وجود ندارد. این شرکت‌ها که بخش بزرگی از آن‌ها دولتی یا خصولتی و مبتنی بر اصل (۴۴) هستند، باعث می‌شوند در نهایت سهمی که برای کار آفرینی قائل می‌شویم خیلی اندک باشد و میزان کمی را دربر بگیرد.

● به نظر شما دولت چه اقداماتی می‌تواند برای تسهیل فضای کسب‌وکار کار آفرینان انجام دهد، تا آن‌ها بتوانند خلق ارزش افزوده بیشتری برای کشور انجام دهند؟

غیبی: دولت باید در بخش آفرینی، جدی‌تر عمل کند و ضریب مشارکت بخش کسب‌وکارها را بیشتر در نظر بگیرد. در تمام این سال‌ها، دولت‌های مختلف، تسهیل‌گری جهت دریافت تسهیلات بانکی، در حوزه صادرات و ارائه برخی خدمات را منوط به اشتغالزایی کرده‌اند. این اقدامات در نهایت موقت ظاهر شده، به دلیل اینکه تأکید دولت‌ها بر عدد و رقم اشتغال بوده است. احتمال دارد یک بنگاه اقتصادی نوپا و فناوری وجود داشته باشد که با ۲۰ نفر معادل سه کارخانه با ۵۰۰ نفر کارمند، ارزش افزوده ایجاد کند. از نظر دولت اما این سه کارخانه به بنگاه فناور ارجح است. با مشاهده این موارد به این نتیجه می‌رسیم که چون اولویت دولت‌ها بر میزان اشتغال به معنای لیست بیمه و پرداخت حقوق بوده، اقدامات متناسبی را تدارک ندیده‌اند. از طرفی جمعیت جویای کار هم بالاست، بنابراین الزام دریافت تسهیلات را بر مبنای مبالغ لیست حقوق می‌گذارند. در وضعیتی که کار با ۳ نفر جمع می‌شود، برای دریافت تسهیلات لیست ۱۰ نفره حقوق می‌خواهند. در این صورت کارفرما یا باید آمارسازی کند یا هشت حقوق بیشتر بدهد تا بتواند این تسهیلات را دریافت کند. این بخش کار آفرینی که بر عهده دولت بوده باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که جداره این که خلق ارزشی به نام اشتغال را دربر می‌گیرد، خلق ارزش‌هایی مثل تولید ثروت، صادرات فناوری و تولید دانش را هم در ترازو بگذارد.

● شما معتقدید که یک تعریف دوباره باید در این خصوص صورت بگیرد؟

غیبی: دقیقاً، اگر بخواهیم فقط ملاحظات کار آفرینی مساوی با اشتغال ببینیم، قاعده شرکت‌های نوپا و بنگاه‌های اقتصادی کوچک هیچ‌وقت دایره ارزیابی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و آفرین گفتن‌های دولت‌ها نمی‌گنجد؛ چون تعداد کمی از آدم‌ها را دربر می‌گیرند. آنجایی این اتفاق مثبت و خوب می‌شود که بگویند این شرکت ۲۰ نفر پرسنل دارد، اما گردش مالی بالا آفریده و تولید دانش کرده یا به صادرات متکی است.

● برای توسعه کار آفرینی در ایران نیازمند یک تعریف جدید هستیم، نظر شما چیست؟

صالحی: کاملاً با صحبت‌های آقای غیبی موافقم. با این مشکل در بحث اعتبارسنجی بنگاه‌ها از سوی بانک‌ها مواجه هستیم. این نگاه سنتی و قدیمی است و باید تغییر کند. امتیازی که در کشور به دانش‌بنیان‌ها داده می‌شود، باید باز تعریف شود. با تعاریف قدیمی، نه فقط برای اعتبارسنجی بلکه برای موضوعاتی مانند صدور ضمانت‌نامه برای صادرات و... نیز نمی‌توان برای شرکت‌های دانش‌بنیان اقدام خاصی انجام داد.

● در حوزه کسب‌وکارهای نوپا در بحث کار آفرینی، سرمایه‌گذاری به چه نحوی است؟

غیبی: وقتی بدنه سنتی سرمایه‌گذاران مشاهده کنند که نسل جوان با کمترین سرمایه‌ها می‌تواند کسب‌وکارهای خوبی راه‌اندازی کند، در این حوزه سرمایه‌گذاری بیشتری خواهند داشت. امری که از سوی استارت‌آپ‌ها بیشتری نیاز به آن احساس می‌شود، سرمایه‌گذاری است. معمولاً یک شرکت نوپای موفق قابلیت رشد بیشتری نسبت به یک شرکت جاافتاده دارد. یعنی می‌تواند با سرمایه‌ای کمتر، نیروی کار یا زمینه رشد بیشتری نسبت به شرکت‌های قدیمی داشته باشد. شرکت‌های نوپا برای رشد سریع خود نیاز به جذب سرمایه دارند و در این راه گزینه‌های مختلفی نیز وجود دارد. شرکت‌های دیگر یا افراد سرمایه‌گذار می‌توانند به شرکت‌های نوپا با تبادل پول نقد در برابر سهام کمک کنند تا فعالیت خود را شروع کنند.

کسب‌وکارها نگاهی به صادرات و حتی تولید محصول صادراتی ندارند. به عنوان مثال ما محصولی را در مجموعه خودمان تولید کردیم. اما هیچ‌وقت به آن نگاه صادراتی نکردیم؛ چراکه گرفتن (CV) اروپا محدودیت‌هایی دارد و باید هویت حقوقی را در جای دیگری بسازیم. این موضوع یک عامل بازدارنده است و اگر هم بازار ایران مناسب باشد، دیگر کسی به صادرات فکر نمی‌کند. مگر آن که شرکت واسطی پیدا شود که این محصول را خریداری کند و آن را با برند دیگری و از مسیرهایی که بلد است، در سایر کشورها عرضه کند. حقیقت مطلب این است که در حوزه فناوری‌ها و کسب‌وکارهای نوین سهم کوچکی در صادرات داریم که عمده دلیل آن بحث تحریم‌ها و موضوع نقدشوندگی و تعاملات مالی است که جلوی بسیاری از اتفاقات مثبت را می‌گیرد و دیگر کسی نگاهی به صادرات ندارد.

صالحی: البته ما در ایران (CV) می‌دهیم و این امکان برای ما فراهم است.

غیبی: بله، این امکان وجود دارد اما خیلی محدود است و کسی به صورت عام به آن فکر نمی‌کند. با توجه به اینکه اکثر این موضوع را یک محدودیت می‌شناسند، به عنوان تلاش برای توسعه کسب‌وکار به آن نگاه نمی‌کنند.

● می‌توان این‌طور تفسیر کرد که فضای کار آفرینی ما در این سال‌ها به اندازه‌ای رشد نداشته که بتوانیم برای آن‌ها راهی به بازارهای صادراتی متصور شویم؟

غیبی: فضای کار آفرینی نوپا در قالب استارت‌آپی بله، نمی‌توان روی صادرات این بخش حساب کرد. اما اگر بخواهیم این موضوع را به کل تعمیم دهیم، کسانی که مثلاً خشکبار صادر می‌کنند، باغدار و سیستم حمل و نقل

● در حال حاضر با توجه به شرایط موجود سهم کار آفرینان در صادرات چقدر است و چه چالش‌هایی در این حوزه وجود دارد؟

غیبی: اگر اندازه‌ها را کوچک کنیم و کار آفرینی را به مثابه ارزش آفرینی در حوزه‌ای نوپا ببینیم صادرات ناچیز است، اما کار آفرینان قدیمی و سنتی در این‌باره اعداد صادراتی بسیار بزرگی را رقم می‌زنند و این‌ها قابل مقایسه با هم نیست. در کسب‌وکارهای استارت‌آپی و نوپا مشکل نقد کردن پول و ورود پول به داخل کشور وجود دارد. بسیاری از مواقع می‌خواهیم فناوری را صادر کنیم، اما بحث‌های تحریمی بسیار جدی باعث می‌شوند تعداد زیادی از ظرفیت‌های کشور در حوزه خلق ارزش نگاهی به صادرات نداشته باشند. با توجه به تمام محدودیت‌های موجود، اساساً این

● اگر بخواهید در یک خط کار آفرینی را تعریف کنید، آن تعریف چیست؟

غیبی: ایجاد فرصت و نوآوری در کسب‌وکار. یعنی هنگامی که فردی ارزش آفرینی می‌کند به تبع آن اشتغال نیز ایجاد می‌شود. یک تعبیر دیگر از کار آفرینی وجود دارد که یک نفر کار می‌کند و بقیه به او می‌گویند: آفرین! این متأسفانه یک طنز تلخ است. در یک دهه گذشته عده‌ای به اسم استارت‌آپ کار کردند و دولت‌های گذشته نیز از آن‌ها حمایت‌هایی کردند؛ از تسهیلات بانکی تا دیگر امکاناتی که در اختیار آن‌ها قرار گرفت اما در نهایت خروجی خصوصی نداشت.

● پس ما در این مفهوم با خلق ارزش افزوده روبه‌رو هستیم؟

غیبی: بله دقیقاً، کسی که خلق ثروت یا ارزش می‌کند باید مبنای سنجش ما قرار گیرد. این خلق احتمالاً می‌تواند یک استارت‌آپ در حوزه فناوری اطلاعات باشد یا کارخانه‌ای که مقدار زیادی تجهیزات کنترل صنعتی می‌سازد. اگر امکان صادرات این تجهیزات و ابزار فراهم شود، کار کامل‌تر است. البته شاید خلق ارزش ناشی از ایجاد ثروت هم باشد؛ مثلاً تصور کنید شرکتی فعال در حوزه تجهیزات نیروگاهی و کنترل ابزار دقیق، با تولیدات خود جلوی خروج ارز را گرفته است. اگر از او حمایت دولتی شود، امکان صادرات به وجود می‌آید و می‌تواند باز هم در این مملکت خلق پول و ثروت کند، اما مسئله این است که احتمال دارد در مجموع ۲۰ نفر در این مجموعه کار کنند. چنین کسب‌وکاری با یک مجموعه بزرگ مانند تاکسی‌های اینترنتی که گردش مالی بالا دارد، قابل قیاس نیست. بنابراین در نگاه به مقوله کار آفرینی نباید تنها ملاک عمل توجه به میزان اشتغال باشد، بلکه میزان ثروتی که خلق می‌شود، مسئله اصلی در این رابطه است. به عنوان مثال در قبال تسهیلات بانک می‌گوید مانده حساب ۱۰۰ میلیارد تومانی طلا فروش و نمایندگان، با مانده حساب ۲۰ میلیارد تومانی یک کار آفرین قابل مقایسه نیست. از این‌رو تسهیلاتی که باید صرف کار آفرینی شود، به حوزه دلالتی وارد می‌شود. این‌ها همه مسائلی است که ما در این عرصه با آن روبه‌رو هستیم.

● در این سال‌ها کار آفرینان با مشکلات متعددی دست و پنجه نرم کرده‌اند، از دیدگاه شما مهم‌ترین این مشکلات و موانع چه بوده و راهکار پیشنهادی شما برای حل این مشکلات چیست؟

صالحی: در کشور ما به دلیل اینکه زیرساخت‌های اقتصادی مبتنی بر حساب دولتی و نفتی قرار دارد، موضوعاتی مانند کار آفرینی که در تمام دنیا منبعث از ارزش آفرینی و ایجاد ثروت است، به گونه دیگری شکل گرفته است. کار آفرینان ما همیشه به نهادهای دولتی مانند سازمان برنامه و وزارتخانه‌های بزرگی مثل نفت و نیرو وابسته بوده‌اند. در بحث صنعت خودرو هم همین‌طور است. از سوی دیگر، نظام کار آفرینی در کشور ما افت کرد. افرادی که از کشور بیرون رفتند، با آن که دست خالی بودند، موفق شدند. چون کار آفرین بودند و تفکر کار آفرینی داشتند، اتمسفر و مختصاتی که در کشورهای دیگر برای کار آفرینی طراحی شده بود، روی این افراد جواب داد و باعث رشد آن‌ها شد، اما در کشور ما متأسفانه روز به روز کار آفرینان نحیف‌تر و ضعیف‌تر شدند.

● در حوزه زیرساختی آیا شرایط برای کار آفرینان فراهم است؟

صالحی: در حوزه زیرساخت ما چندین ابرچالش در کشور داریم. در این زمینه ناترازی انرژی، انرژی، نیروی انسانی و بودجه وجود دارد. از سویی این ناترازی‌ها با هم جمع می‌شود و امنیت اقتصادی را برای کار آفرین پایین می‌آورد. او در بستر امن و جایگاهی که بتواند آینده خود را پیش‌بینی کند، رشد پیدا کرده و ارزش و ثروت ایجاد می‌کند، کارخانه تأسیس کرده و تولید و اشتغال را شکل می‌دهد و امکان انجام صادرات را خواهد داشت. همه این موارد به اقتصاد شفاف و کارآمد برمی‌گردد. اما در اقتصادی که چند نرخ ارز دارد و هر روز بانک مرکزی دستورالعمل جدیدی را ارائه می‌کند، نظام کار آفرینی نمی‌تواند کار کند و به نوعی انتظار خلق ارزش افزوده انتظار بیپه‌وای است.